

סו.

בזה המזמור נאמר, שבחים ותפלות נוראות שיאמרו להקב"ה על קיבוץ גלויות:

א לַמִּנְצִיחַ שִׁיר מִזְמוֹר הָרִיעוּ לֵאלֹהִים כָּל־הָאָרֶץ:

מצודת דויד

הריעו – לעת בוא המלך המשיח יריעו כל העמים תרועת מלך לקבל את ה' לאלוה

ב זַמְּרוּ כְבוֹד־שְׁמוֹ שִׁמּוֹ כְבוֹד תְּהִלָּתוֹ:

רש"י

זמרו כבוד שמו – זמרו בכבוד שמו אי נמי ספרו כבוד שמו בזמר ושיר

מצודת דויד

כבוד שמו – כפי הכבוד הראוי לשמו
שימו – הללוהו בכבוד הראוי לו וכפל הדבר במ"ש

ג אָמְרוּ לֵאלֹהִים מַה־נֹּרָא מַעֲשֵׂיךָ בָּרַב עֲזִיךָ יִכְחָשׁוּ לָךְ

אֱיִבֶיךָ:

רש"י

מה נורא – כל אחד ממעשיך
ברוב עוזך – כשאתה מראה לעולם עוזך על ידי דבר או חרב או רעב או ברקים
אויבך – הרשעים מרוב פחד מודים על כחש ועבירות שבידם (ע"כ התוס')

מצודת דויד

אמרו לאלהים – אמרו על אלהים
מה נורא – מה מאוד נוראים ונפלאים מעשיך
ברוב – בעבור רוב חזקתך יכחשו לך אויבך לאמר שהמה אוהבך

ד כָּל-הָאָרֶץ | יִשְׁתַּחֲוּוּ לָךְ וַיִּזְמְרוּ-לָךְ יִזְמְרוּ שְׁמֶךָ סֶלָה:

מצודת דויד

יזמרו שמך סלה – לעולם יזמרו לשמך ולא יחזרו לסורם

ה לְכוּ וִרְאוּ מַפְעָלוֹת אֱלֹהִים נוֹרָא עֲלִילָה עַל-בְּנֵי

אָדָם:

רש"י

נורא עלילה – יראוי על בני אדם פן ימצא להם פשע כי כל מעשיהם
גלויים לך

מצודת דויד

לכו – אז יאמרו ישראל זה לזה לכו וראו וגו'

נורא עלילה – מעשיו נוראים בעבור בני אדם והם ישראל

מצודת ציון

עלילה – מלשון מעללים ופעולות

ו הִפֹּךְ יָם | לִיבְשָׁה בִּנְהָר יַעֲבֹרוּ בְּרֶגֶל שָׁם נִשְׁמַחַה-בּוֹ:

רש"י

הפך ים ליבשה – ים סוף

שם נשמחה בו – מצאתי שם היה דבר שהיה נשמח בו כלומר שראה

הים את הקב"ה

מצודת דויד

הפך ים – בעת יצאו ממצרים

בנהר יעברו ברגל – בימי יהושוע עברו בירדן ברגלם

בו – בהישועה הבאה ממנו

ז מוֹשֵׁל בְּגִבּוּרָתוֹ | עוֹלָם עֵינָיו בְּגוֹיִם תַּצְפִּינָה הַסּוֹרְרִים |
אַל-יִרְיֵמוּ לָמוֹ סֵלָה:
רש"י

אל ירזמו – אל תהי ידם רמה

מצודת דויד

מוֹשֵׁל – עתה הנה מושל בגבורתו על כל העולם ועיניו צופים בגוים
להשיב להם גמול

הסוררים – הסרים מדרך הטוב לא יהיה להם עוד התרוממות עד עולם

מצודת ציון

תַּצְפִּינָה – מלשון צפיה והבטה

ח בִּרְכוּ עַמִּים | אֱלֹהֵינוּ וְהַשְׁמִיעוּ קוֹל תְּהִלָּתוֹ:

רש"י

ברכו עמים אלהינו – על נפלאותיו שהוא שם נפשנו בחיים בגלות
ואינכם יכולים להשמיד אותנו

ט הַשֵּׁם נַפְשֵׁנוּ בַּחַיִּים וְלֹא-נָתַן לַמּוֹט רַגְלָנוּ:

מצודת דויד

השם וגו' – ולא יכולתם לכלות אותנו

למוט רגלינו – להיות נופלים באין תקומה כי אם כליתם אותנו אז
הייתם מקבלים עתה עונש רב מרבה להכיל

מצודת ציון

למוט – מלשון נטיה ומעידת הרגל

י כִּי-בַחֲנֻתָנוּ אֵלֵהֶם צִרְפָּתָנוּ כְּצִרְף-כֶּסֶף:

רש"י

כי בחנתנו – בצרה בגולה

צרפתנו – להסיר הסיגים ממנו שנשוב בתשובה לפניך כמו שצורפים
הכסף להסיר הסיגים ממנו

מצודת דויד

כי בחנתנו – הצרות אשר באו עלינו המה היו לבחון אותנו אם נהיה
עומדים באמונת ה'

צרפתנו – כמו הצורף מסיר סיג הכסף ע"י הצירוף כן נתמרקו עונינו ע"י
הצרות

יֵאָבֵאֲתָנוּ בַּמִּצּוּדָה שְׁמֵת מוֹעֵקָה בְּמִתְנִינוּ:

רש"י

הבאתנו במצודה – במקום צר כמו במאסר
מועקה – לשון מסגר וכל המעיק והמציק כמוהו

מצודת דויד

הבאתנו במצודה – אף כי ישבנו במאסר הוספת עוד להשים במתנינו
דבר המעיק ומיצר

מצודת ציון

במצודה – ר"ל במאסר של מבצר חזק כמו יבאהו במצודות (יחזקאל יט)
מועקה – צרה וצוקה כמו מעיק תחתיכם (עמוס ב)
במתנינו – הוא המקום שחוגרים שם החגרה

יב הרכבת אנוש לראשנו באנו-באש ובמים ותוציאנו לרויה:

רש"י

הרכבת אנוש לראשנו – מלכי כל אומה ואומה

מצודת דויד

הרכבת אנוש – הם מלכי האומות

ותוציאנו – אבל עכ"ז סוף הדבר הוצאת אותנו לרויה ולא כלינו בידם

מצודת ציון

לרויה – לשביעה

מדרש

רבי ורבי אסי דאמרי תרווייהו: כיון שנצרך אדם לבריות – כאלו נדון בשני דינים, שנאמר: הרכבת אנוש לראשנו באנו באש ובמים. אמר רבי חנינא בר פפא: באנו באש – בימי נבוכדנאצר הרשע, במים – בימי פרעה הרשע, ותוציאנו לרויה – בימי המן הרשע:

יג אבוא ביתך בעולות אשלים לך נדרים:

רש"י

אבוא ביתך – בבנותך בית המקדש נשלם נדרינו שנדרנו בגולה

מצודת דויד

אבוא – ולזה אבוא לביתך בעולות וגו'

יֵד אֲשֶׁר-פָּצוּ שְׁפָתַי וְדָבַר-פִּי בַעֲר-לִי:

מצודת דויד

אשר פצו וגו' - לנדור לה'

מצודת ציון

פצו - פתחו

מדרש

אמר רבי יצחק הבבלי: מאן דנדר - מצוה, דכתיב: וידר יעקב נדר לאמר - לאמר לדורות, שיהו נודרין בעת צרתן, וכה"א: אשר פצו שפתי ודבר פי בער לי. יעקב פתח בנדרים תחלה, שנאמר: וידר יעקב נדר לאמר. לפיכך כל מי שיהא נודר - לא יהא תולה את הנדר - אלא בו. רבי אבהו אמר: אשר נשבע לה', נדר לאביר יעקב. אברהם ויצחק לא נאמר - אלא לאביר יעקב. תלה אתה הנדר במי שפתח בו תחלה:

טו עֲלֹת מַחִים אֶעֱלֶה-לָךְ עַם-קְטֹרֶת אֵילִים אֶעֱשֶׂה
בְּקָר עַם-עֲתוּדִים סֶלָה :

רש"י

מחחים - שמנים לשון מוח

מצודת דויד

קטורת אילים - הקטרת אימורי אילים
סלה - לעולם מבלי הפסק כי הבה"מ האחרון לא תחרב עוד

מצודת ציון

מחחים - שמנים בעלי מוח

מדרש

רבי אבין אמר: משל למלך, שהיה מסב על אקוביטון שלו, והכניסו לו תבשילין ואכלו וערב לו. התחיל ממחה בקערה, הה"ד: עולות מחים - כזה שהוא ממחה את הקערה.

טז לְכוּ-שְׁמַעוּ וְאַסְפְּרָה כָּל-יִרְאֵי אֱלֹהִים אֲשֶׁר עָשָׂה לְנַפְשִׁי:

רש"י

כל יראי אלהים – הם הגרים שיתגיירו

מצודת דוד

לכו שמעו – אמר דוד אל יפג לבבכם מלהאמין כי שמעו וגו' את
אשר עשו לנפשי ומזה תאמינו שגם לכם יעשה כזאת
יז אֵלֶּיּוּ פִּי-קָרָאתִי וְרוּמִם תַּחַת לְשׁוֹנִי:

רש"י

אליו פי קראתי – כשהיינו בגולה קראנוהו וספרנו רוממותיו בלשונו
ורומם – כמו ונתרומם, מצאתי בפי קראתי אליו ורומם שם מלה רוממות
שלו מוכן תחת לשוני להוציאו בפה כמו (איוב כ) יכחידנה תחת לשוני

מצודת דוד

אליו פי קראתי – בעת הייתי בצרה
ורומם – רוממות ה' היתה תחת לשוני ר"ל ספרתי רוממות האל

יח אֲנִי אִם-רָאִיתִי בְּלִבִּי לֹא יִשְׁמַע | אֲדַנִּי:

רש"י

און אם ראיתי וגו' – לא פעל עמנו כחטאתינו עשה עמנו כלא רואה
ולא שומע און שבלבנו

מצודת דוד

און וגו' – אף כשראיתי בלבי עון, ר"ל אף אם חשבתי לעשות עון מה,
עכ"ז לא ישמע ה' ר"ל עשה עצמו כאלו לא ישמע ולא ידע מחשבתי כי
אינו מצרף מחשבה רעה למעשה ולא דחה את תפלתי בעבור המחשבה ההיא

תלמוד בבלי

אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו. מאי ולחושבי שמו? אמר רב אסי: אפילו חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשה – מעלה עליו הכתוב כאילו עשה. מחשבה רעה – אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה, שנאמר: און אם ראיתי בלבי לא ישמע ה'.

יט אָכּן שָׁמַע אֱלֹהִים הַקָּשִׁיב בְּקוֹל תְּפִלָּתִי:

רש"י

אכן – באמת יש לדעת

מצודת ציון

אכן – באמת

כ בָּרוּךְ אֱלֹהִים אֲשֶׁר לֹא-הִסִּיר תְּפִלָּתִי וְחִסְדּוֹ מֵאֵתִי:

רש"י

אשר לא הסיר תפילתי – מלפניו וחסדו לא הסיר מאתי

מצודת דויד

לא הסיר תפילתי – לא דחה תפילתי מלפניו בעבור רוע המחשבה ההיא וחסדו – מוסב על לא, לא הסיר חסדו מאתי וחוזר למעלה לומר מזה תדעו כאשר שמע אלי כן ישמע אליכם ותצאו מן הגולה

תלמוד בבלי

רבי יעקב בר אידי ורבי אחא בר חנינא. חד אמר: אלו הם יסורין של אהבה – כל שאין בהן בטול תורה, שנאמר: אשרי הגבר אשר תיסרנו יה ומתורתך תלמדנו. וחד אמר: אלו הם יסורין של אהבה – כל שאין בהן בטול תפלה, שנאמר: ברוך אלהים אשר לא הסיר תפילתי וחסדו מאתי